

І. Є. Зубрицька, бібліограф кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної ХДНБ ім. В. Г. Короленка

ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ

Вітчизняна педагогіка завжди розглядала шкільну бібліотеку як головну ланку навчально-виховного процесу, підкреслюючи вплив змісту бібліотечних ресурсів на рівень навчальних досягнень учнів. Реформування загальної освіти країни істотно впливає на систему бібліотечно-інформаційного забезпечення, яка має перейти до стану структурно-змістовного реформування в напрямку адаптації до потреб навчально-виховного процесу. Уже зараз характерною рисою більшості провідних навчальних закладів країни є зміна місця та ролі бібліотеки в навчально-виховному процесі порівняно з традиційним. Безумовно, подальший розвиток системи загальної освіти зумовлює необхідність упровадження сучасних методів та підходів для повного та якісного задоволення потреб навчально-виховного процесу.

Глобальні зміни в системі загальної освіти активізували інноваційний потенціал шкільних бібліотек, які останнім часом розширюють свої функції. Технічний прогрес і досягнення сучасних інформаційних технологій прийшли в шкільні книгозбірні, охоплюючи всі види навчального процесу. Для цього необхідно, щоб бібліотечні фахівці володіли знаннями, вміннями і навичками, котрі б сприяли організації, управлінню та здійсненню інноваційної діяльності шкільних бібліотек. Головною метою всіх бібліотечних інновацій є підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності для максимально повного задоволення інформаційних, освітніх і культурних запитів користувачів [2]. Інноваційна діяльність впливає на всю роботу бібліотеки, веде до її трансформації, підвищення авторитету серед читачів, сприяє появі нових функцій, набуттю книгозбірнею нового статусу, що позитивно позначається на її розвитку в цілому.

З нагоди Міжнародного дня дитячої книги 5 квітня 2017 року в Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка (ХДНБ) відбулася зустріч за круглим столом «Інноваційні ідеї та проблеми сучасної шкільної бібліотеки», яку провели фахівці кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної разом з партнерами — членами редколегії науково-методичного часопису «Шкільний бібліотекар» ВГ «Основа». Методичну розробку проведення заходу здійснила завідувача кабінетом бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної Н. І. Капустіна, яка виступила його модератором. Організатори ставили за мету презентувати та обговорити успішні практики сучасної шкільної бібліотеки, залучаючи до аналізу фахівців.

У круглому столі взяли участь провідні бібліотечні працівники ХДНБ, Харківської обласної бібліотеки для юнацтва, Харківської обласної бібліотеки для дітей, Центральної міської бібліотеки імені В. Г. Бєлінського, шкільних бібліотек міста, методичних об'єднань шкільних бібліотекарів Індустріального, Новобаварського, Холодногірського управлінь освіти Департаменту освіти Харківської міської ради, шкіл-інтернатів Харківської області.

Інноваційна діяльність впливає на всю роботу бібліотеки, веде до її трансформації, підвищення авторитету серед читачів, сприяє появі нових функцій, набуттю книгозбірнею нового статусу, що позитивно позначається на її розвитку в цілому.

Під час роботи круглого столу, який очолювала заступник директора з наукової роботи ХДНБ, кандидат наук із соціальних комунікацій Л. В. Глазунова, розглядалися актуальні питання функціонування шкільних бібліотек, теоретичні та методичні аспекти діяльності, інноваційні ідеї та готові рішення проблем сучасної шкільної бібліотеки. Про науково-методичний часопис «Шкільний бібліотекар» як професійне видання для шкільних бібліотекарів, спрямоване на допомогу підвищенню їхньої компетентності та мобільності, розповіла головний редактор часопису О. М. Куликова. Вона зазначила: *«Ми надаємо комплексну інформаційно-методичну підтримку фахівцям, створюємо простір для спілкування та професійного зростання бібліотечних працівників. Журнал є професійним виданням для шкільних бібліотекарів, спрямований на допомогу та підвищення їхньої компетентності й мобільності»*.

З оглядом статей науково-методичного часопису «Шкільний бібліотекар» виступила бібліограф кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної ХДНБ І. Є. Зубрицька. У виступі було розглянуто публікації шкільних бібліотекарів харківських загальноосвітніх навчальних закладів, у яких колеги ділилися практичним досвідом, напрацюваннями, формами і методами інноваційної діяльності (О. О. Запорожець, *зав. бібліотекою ХЗОШ № 11 «Бібліотечний воркшоп як метод упровадження інтерактивних технологій»*; І. В. Гуркаленко, *зав. бібліотекою ХЗОШ № 75 «Реклама книги й бібліотеки — сучасний засіб просування читання»*; Т. Л. Кударенко, *зав. бібліотекою ХЗОШ № 71 «Метод проєктів у формуванні компетентного користувача бібліотеки»*; В. В. Світашова, *зав. бібліотекою ХЗОШ № 167 «Форми підвищення професійного рівня сучасного шкільного бібліотекаря»*). Впровадження інноваційних форм і методів сприяє формуванню інформаційної компетентності учнів, задоволенню і розвитку потреб та запитів школярів, розвитку творчої особистості в умовах сучасної школи, підвищенню мотивації учнів до засвоєння теоретичних знань, практичних умінь, розвитку прагнень до пошукової та дослідної роботи, залученню нових читачів до бібліотеки.

В Україні бібліотеки для юнацтва та дітей є соціальними інституціями, діяльність яких спрямована на розвиток культурних і творчих надбань, упровадження наукових інновацій. З метою залучення дітей до читання, підтримки і вдосконалення діяльності бібліотек загальноосвітніх і по-

зашкільних навчальних закладів, розвитку творчих здібностей учнів, виховання громадянина України бібліотеки проводять різноманітні конкурси та беруть активну участь у Всеукраїнських, міжрегіональних та обласних бібліотечних конкурсах. Про це повідомила завідувачка сектору прогнозування та інновацій Харківської обласної бібліотеки для дітей В. М. Лупіцька. Вона підкреслила, що читачі бібліотеки є учасниками різноманітних конкурсів, зокрема: Всеукраїнського конкурсу дитячого читання «Книгоманія — 2017»; Всеукраїнського сімейного конкурсу «Книга пам'яті мого роду»; Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості «Мрії про Україну: дитячий погляд»; міжрегіонального дитячого мистецького конкурсу «Дім. Родина. Батьківщина»; міжрегіонального конкурсу дитячої листівки «Бібліотека. Книга. Родина»; обласного конкурсу дитячої творчості «Ця диво-вижна Японія»; II обласного патріотичного форуму «Віват, Україно!» та ін. (<http://bibl.kharkiv.ua/>).

Продовжила розмову про регіональні проєкти завідувачка відділу маркетингу Харківської обласної бібліотеки для юнацтва С. І. Бацамут. У своїй медіапрезентації вона розкрила досвід проєктної діяльності ХОБЮ, зокрема цикл заходів проєкту «Покращення можливостей для освіти, самоосвіти, творчої самореалізації та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб у Харкові та Харківській області», що реалізується в межах проєкту «Підтримка територіальних громад України у зв'язку зі збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб» (<http://khoyub.com.ua/giz/giz.html>).

Під час роботи круглого столу зазначалося, що важливою складовою навчального процесу є створення умов для творчого розвитку особистості у шкільній бібліотеці. Зацікавлення присутніх викликали бібліотечні інноваційні та просвітницькі проєкти, які сприяють заохоченню молоді до наукової та технічної творчості. Завідувачка відділу науково-інформаційного забезпечення інноваційних процесів ХДНБ В. Г. Прохорова повідомила про заходи, що сприяють просуванню винаходів, пропаганді новітніх технологій, а саме: інформаційні проєкти «Фестиваль науки» (<http://science-festival.blogspot.com/>), «Винахідники Харкова» (<http://korolenko.kharkov.com/vynahidnyky-kharkova.html>); конкурси «Молоді винахідники Харківщини», «Молодий новатор Харківщини» та ін. Серед учасників конкурсу багато студентів і учнів ліцеїв, для них створено нові номінації «Краща наукова робота», «Кращий науковий про-

ект». Саме для молоді започаткований цикл заходів «Видатні події та постаті в історії науки і техніки». У відділі проводяться лекції, присвячені видатним ученим, винахідникам, лауреатам Нобелівської премії та до ювілейних дат відомих харків'ян. Нові цікаві факти з історії науки і техніки сприяють зацікавленості молоді світом науки, формують інтерес та прагнення до знань. Творчі зустрічі з досвідченими людьми формують у бібліотеці особливе інтелектуальне середовище і стали корисними та повчальними для молоді. Таке спілкування підвищує професійні компетенції, підтримує ціннісні орієнтири, викликає у підростаючого покоління повагу до науки, творчості [12].

Бібліографічні та інформаційні краєзнавчі ресурси ХДНБ, створені на допомогу у вивченні історії рідного краю (<http://kray.korolenko.kharkov.com>), представила завідувачка сектору бібліотечно-бібліографічного обслуговування відділу «Україніка» імені Т. Г. Шевченка ХДНБ С. І. Овчинникова. Вона акцентувала увагу на проектах, розроблених під керівництвом харківських науковців, присвячених родині Харитоненків, художнику С. Васильківському, митцю В. Кричевському, письменнику, актору, бандуристу Г. Хоткевичу (<http://kray.korolenko.kharkov.com/tematychni-proekty.html>).

Учасникам круглого столу презентували серію віртуальних виставок «3 Першої столиці — за океан» (<http://kray.korolenko.kharkov.com/kraeznav-v-vystavky.html>), присвячену творчості українських письменників та митців, які вимушено з різних обставин залишили Україну, але не втратили любові до своєї Батьківщини. Це віртуальні виставки про життєвий та творчий шлях літературознавців Юрія Шевельова, Юрія Бойка-Блохіна, Дмитра Нитченка-Чуба, біолога, генетика Михайла Ветухова. Спеціально для студентської та учнівської молоді бібліотекарі відділу «Україніка» запропонували он-лайн вікторини, які дають можливість перевірити та поглибити знання про Харківщину, дізнатися багато нового.

Досвідом проведення бінарних уроків як однієї з форм реалізації міжпредметних зв'язків поділилася бібліотекар сектору бібліотечно-бібліографічного обслуговування відділу «Україніка» імені Т. Г. Шевченка ХДНБ Ю. О. Уткіна. Вона повідомила, що сьогодні з'явилася необхідність в оновленні форм співпраці педагогів і шкільних бібліотекарів на основі визначення загального проблемного поля і створення спільних програм, спрямованих на ефективне використання освітніх ресур-

сів і можливостей шкільної книгозбірні. У цьому випадку на допомогу навчальному процесу приходять бінарний урок — форма інтегрованого навчання, яка дозволяє органічно поєднати матеріали кількох предметів. У сучасному тлумаченні бінарний урок — це комплексний навчальний захід, доповнений активним використанням комп'ютерної техніки, мультимедійними ресурсами, що популяризують книгу та читання, навчають користувачів бібліотеки орієнтуватися у виборі художньої, науково-популярної та довідкової літератури. Працівники відділу «Україніка» імені Т. Г. Шевченка ХДНБ пропонують своїм користувачам віртуальні виставки, тематичні проекти (он-лайн вікторини та карти, фотоальбоми, інформаційні проекти, дайджести (<http://kray.korolenko.kharkov.com/kraeznavcha-biblioteka.html>; <http://kray.korolenko.kharkov.com/kharkiv-in-inet.html>)), які відображають усі різновиди краєзнавчих ресурсів бібліотеки: бібліографічні, повнотекстові, образотворчі й таким чином надають можливість отримати комплексну інформацію з історії Харківщини та урізноманітнити, доповнити шкільні уроки історії, літератури, краєзнавства, позакласні заходи.

2010 року прийнято Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні, в якій медіаграмотність розглядається як важливий складник модернізації національної освіти. 21 квітня 2016 року Президія Національної академії педагогічних наук України схвалила нову редакцію Концепції. Сьогодні медіаосвіта рекомендована до впровадження в національні навчальні плани всіх держав. З кроками реалізації медіаграмотності в межах проекту «Програма медіаграмотності для громадян» (http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245019841) ознайомила учасників круглого столу головний бібліотекар кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної ХДНБ Ю. В. Ходарева. За час реалізації проекту розроблено навчальний посібник, створено групу в соціальній мережі Facebook «Я — медіаграмотний», проведено тренінги, випробовано нові формати навчання медіаграмотності.

Жваву дискусію викликало обговорення питання децентралізації у сфері культури. Про можливості та виклики децентралізації на прикладі успішно реалізованого проекту культурно-дозвілєвих комплексів (КДК) Рівненщини розповіла головний бібліотекар науково-методичного відділу ХДНБ І. А. Карнаух. КДК створюють з метою координації і кооперування сил культурологічних, освітніх, спортивних закладів та інших організацій

для забезпечення умов реалізації прав населення на культурно-дозвілєву, спортивно-оздоровчу діяльність, а також для більш повного і раціонального використання матеріально-технічної бази і кадрів закладів культури, освіти, спорту, молодіжних організацій. Реорганізація бібліотечної мережі в Рівненській області дозволила об'єднати інформаційно-документні ресурси, зосереджені в межах сільського населеного пункту, забезпечити запити місцевої влади та життєві потреби територіальної громади. Спостерігається необхідність узгодження відомчих регламентуючих документів, які сприяли б захисту соціальних гарантій бібліотечних працівників.

Учасникам заходу було запропоновано висловити власні думки, поділитися досвідом, знаннями. Про діяльність зарубіжних книгозбірень, а саме юнацької бібліотеки Катвейка (громади в провінції Південна Голландія, Нідерланди), розповіла завідувачка сектором наукової бібліографії відділу «Україніка» імені Т. Г. Шевченка ХДНБ В. Р. Антонова.

Працівники кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної презентували тематичну книжкову виставку «Сучасні форми і методи залучення до читання та бібліотеки», на якій були широко представлені статті науково-методичного часопису «Шкільний бібліотекар», що розкривають напрямки роботи, питання функціонування шкільних бібліотек, теоретичні та методичні аспекти діяльності, інноваційні ідеї та моделі розв'язання проблем, нові форми і методи залучення до читання та бібліотеки. Було наголошено, що з метою підвищення професійної компетентності та самоосвіти бібліотечні фахівці завжди можуть скористатися документами, що є у фонді кабінету, зокрема: нормативно-правовими документами, матеріалами про організацію роботи шкільної бібліотеки, управління бібліотекою-медіатекою, менеджментом та мерчандайзингом у бібліотеці. Шкільні бібліотекарі дізналися про діяльність кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної (<https://www.smor.com/sbdf>), ознайомилися з виданнями ВГ «Основа» та отримали сертифікати від цієї установи.

Учасники круглого столу дійшли висновку, що вмiле впровадження розглянутих інноваційних підходів може сприяти розв'язанню проблем сучасної шкільної бібліотеки, забезпеченню оперативного, ефективного доступу кожного учня і вчителя до матеріалів та документів бібліотечного фонду та вихованню висококультурних, ерудованих громадян незалежної України.

ДЖЕРЕЛА

1. Бардашевська А. І. Медіа-освіта: бібліотечна складова / А. І. Бардашевська // Шк. б-ка. — 2015. — № 8. — С. 4–6.
2. Вилегжаніна Т. Інновації в новій парадигмі діяльності бібліотек / Т. Вилегжаніна // Бібл. планета. — 2017. — № 1. — С. 4–5.
3. Ісаєнко О. О. Інноваційні бібліотечні технології інформаційного обслуговування / О. О. Ісаєнко ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ : НБУВ, 2011. — 157 с.
4. Коваль Т. Інноваційні моделі сучасної бібліотеки у контексті бібліотечно-інформаційного обслуговування / Т. Коваль, Л. Турковська // Вісн. Кн. палати. — 2017. — № 1. — С. 11–15.
5. Кудіна Н. С. Сучасний бібліотечно-інформаційний центр / Н. С. Кудіна, Л. І. Білодід // Шк. бібліотекар. — 2016. — № 2. — С. 8–13.
6. Лященко Г. В. Шкільна бібліотека. Інформаційний та виховний центр школи / Г. В. Лященко. — Київ : Шк. світ, 2011. — 126 с. — (Бібліотека «Шкільного світу»).
7. Мозгова Л. Інноваційні ідеї в дитячій бібліотеці ХХІ століття: змінюється епоха — змінюємося ми / Л. Мозгова // Світ дит. б-к. — 2013. — № 3. — С. 23–25.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 14.04.2017).
9. Нормативно-правове забезпечення та організація роботи шкільної бібліотеки : [посібник / упоряд. Н. Чиренко]. — Київ : Шк. світ, 2014. — 126 с. — (Бібліотека «Шкільного світу»).
10. Організація роботи шкільної бібліотеки / [уклад.: Л. Шелестова, Н. Чиренко]. — Київ : Шк. світ, 2009. — 127 с. — (Бібліотека «Шкільного світу»).
11. Поліщук А. А. Використання ІКТ в роботі шкільної бібліотеки / А. А. Поліщук // Шк. бібліотекар. — 2016. — № 1. — С. 3–6.
12. Прохорова В. Г. Десять років діяльності центру інформаційної підтримки винахідництва Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка / В. Г. Прохорова // Зб. наук. пр. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. — Харків, 2016. — Вип. 8. — С. 176 – 186.
13. Рабаданова Л. Діяльність бібліотек для юнацтва та молоді по реалізації цілей сталого розвитку в Україні / Л. Рабаданова // Бібл. форум України: історія, теорія і практика. — 2017. — № 2. — С. 31–32.
14. Чайківська Н. А. Нові можливості, нові ідеї, нова якість обслуговування / Н. А. Чайківська // Шк. б-ка. — 2015. — № 8. — С. 6–10.